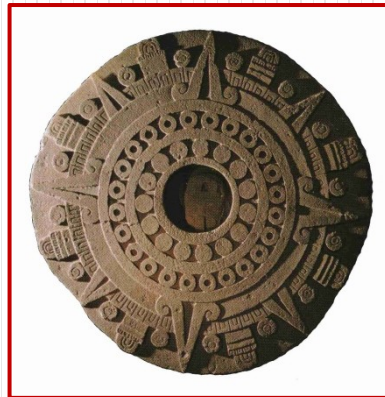

Aztécká eschatologie ve Slunečním kameni

Dalibor Papoušek

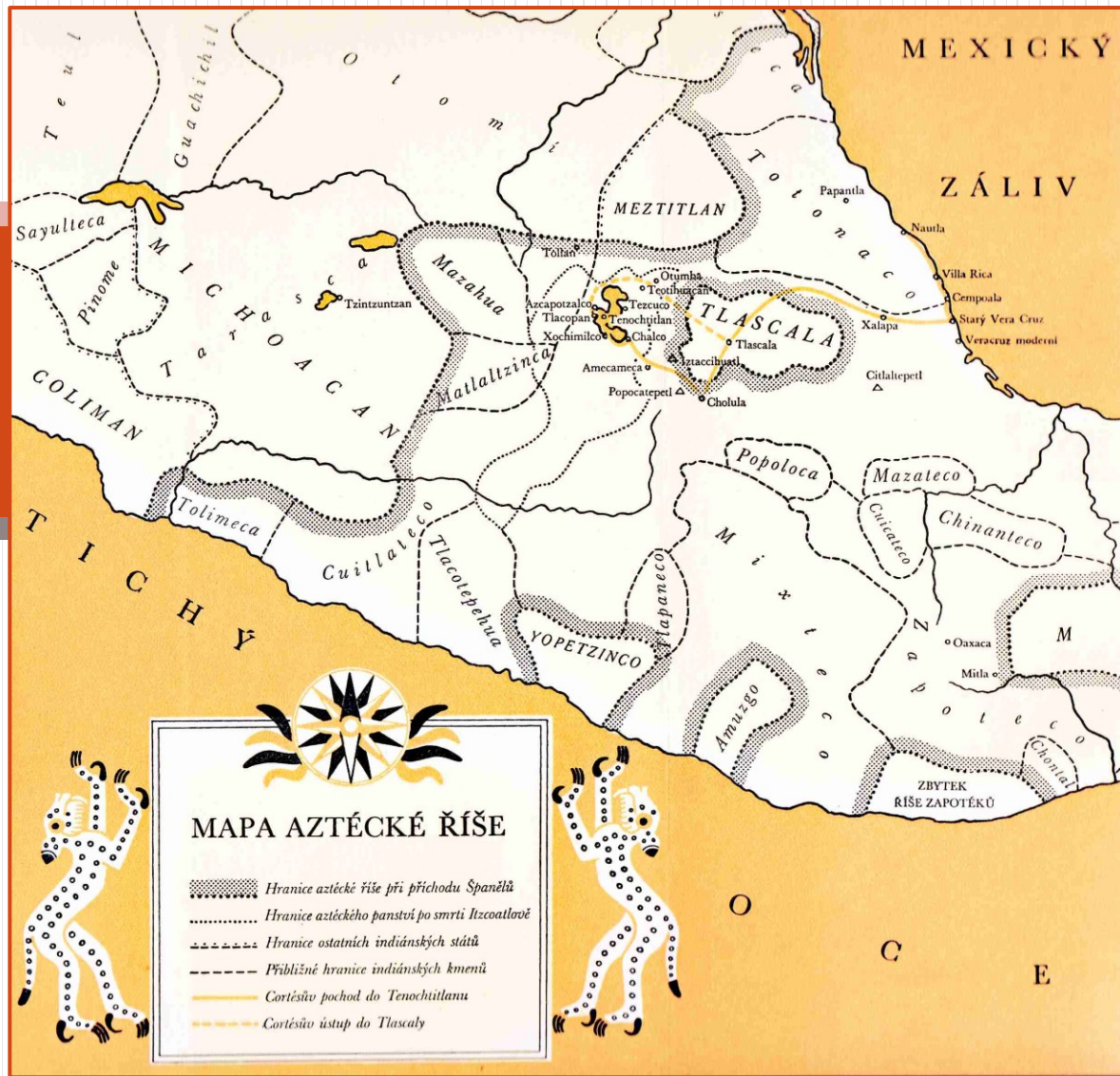
Masarykova univerzita, Ústav religionistiky

Osnova

- ❖ **Dějiny Aztéků**
- ❖ **Pojetí prostoru a času**
- ❖ **Sluneční kámen**

Období		Střední Mexiko	Oaxaca	Mexický záliv	Mayská oblast
1520 1200	poklasické	Aztékové	Mixtékové	Huastékové Totonakové	Mayové
900		Toltékové	Mixtékové Zapotékové	Huastékové Totonakové	Mayové
600	klasické	Teotihuacán	Zapotékové	Totonakové	Mayové
300		Teotihuacán	Zapotékové	Totonakové	Mayové
n.l.		Teotihuacán	Zapotékové	Totonakové	Mayové
př.n.l. 300	předklasické	Cuicuilco	Zapotékové	Olmékové	
600		Tlatilco	Zapotékové	Olmékové	
900		Tlatilco		Olmékové	
1500				Olmékové	

Zdroj: Prescott 1956, map. příl.

Územní rozsah Aztécké říše

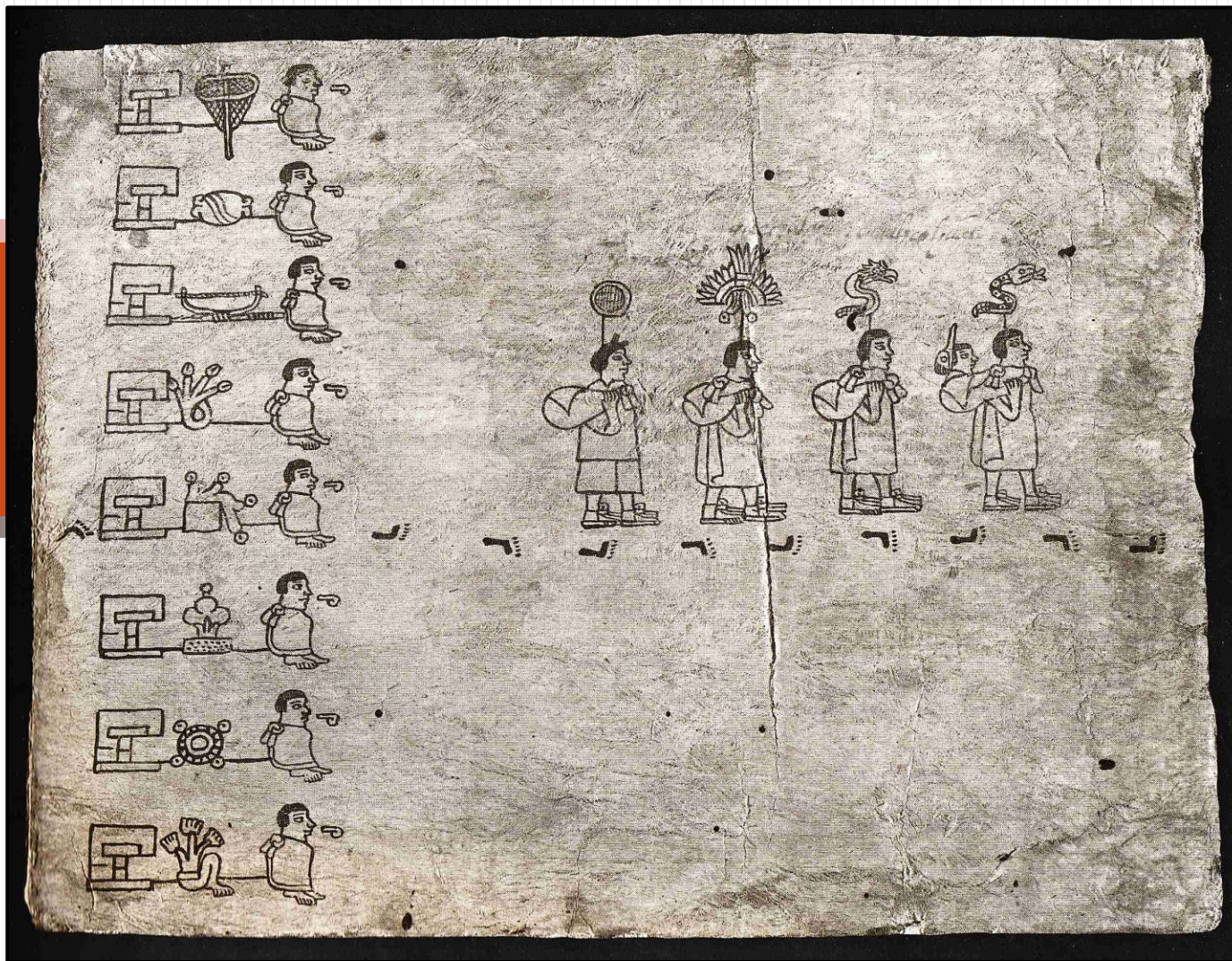
Putování z Aztlánu

- ❖ Eponymní **mytická pravlast Aztéků** se nazývala **Aztlán**.
- ❖ Geografická lokalizace nejasná, stejně jako význam jejího jména („Kraj bílé“, Místo jeřábů“, Místo volavek“).
- ❖ Jako ostrov uprostřed jezera plní Aztlán funkci mytické předlohy Tenochtitlánu.
- ❖ Na popud pramatky jménem **Chimalma** („Ležící štít“) opustili Aztékové v roce **Jeden Pazourek (tj. 1116)** Aztlán a vydali se na dlouhou pouť (znázorněnou lidskými stopami).
- ❖ Jejím cílem se po mnoha útrapách a pod spolehlivým vedením kmenového boha **Huitzilopochtliho** stal ostrov v jezeře **Texcoco**, kde založili město **Tenochtitlán**.
- ❖ Mytické putování zachyceno na 4,5 m dlouhém pásu z březové kůry nazývaném ***Codex Boturini***.

Putování z Aztlánu

Codex Boturini (Museo Nacional de Antropología, Ciudad de México)

Zdroj: Sheppoardová 1993, s. 37; strov. Domenici 2007, s. 145.

Putování z Aztlánu

Codex Boturini (Museo Nacional de Antropología, Ciudad de México)

Vzestup Tenochtitlánu

- ❖ Zakládající otcové vzdávají poctu znaku města – orlovi na opuncii.
- ❖ Orel umístěn na svazku kopí se štítem ozdobeným prachovým peřím.
- ❖ Modré zkřížené linie představují kanály, kterými je město rozděleno na čtyři kvadranty.
- ❖ Pod čtvercem kanálů dva glyfy dobytí (pobožený a hořící chrám)
- ❖ Kalendářový údaj v levém horním rohu Dva Dům (*Ome Calli*) je datem založení Tenochtitlánu (1325).

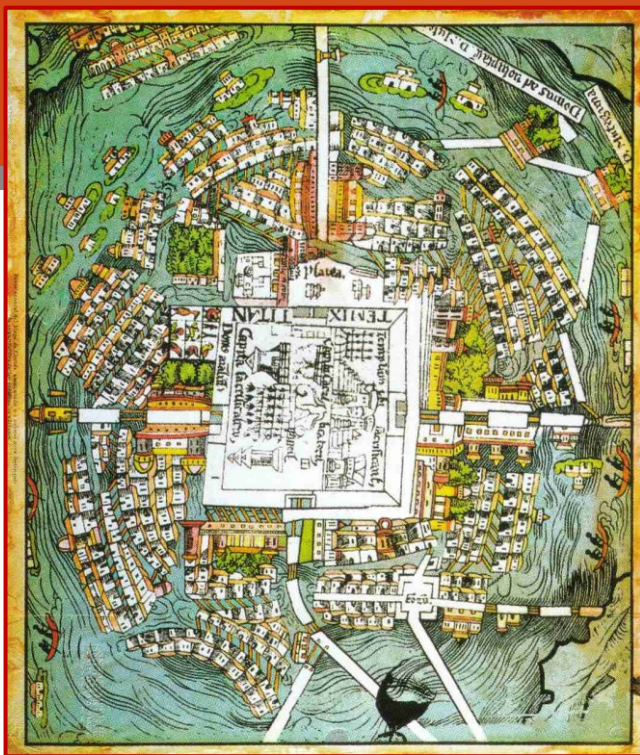
Frontispis *Kodexu Mendoza*
(Bodleian Library, Oxford)

Aztécká metropole Tenochtitlán

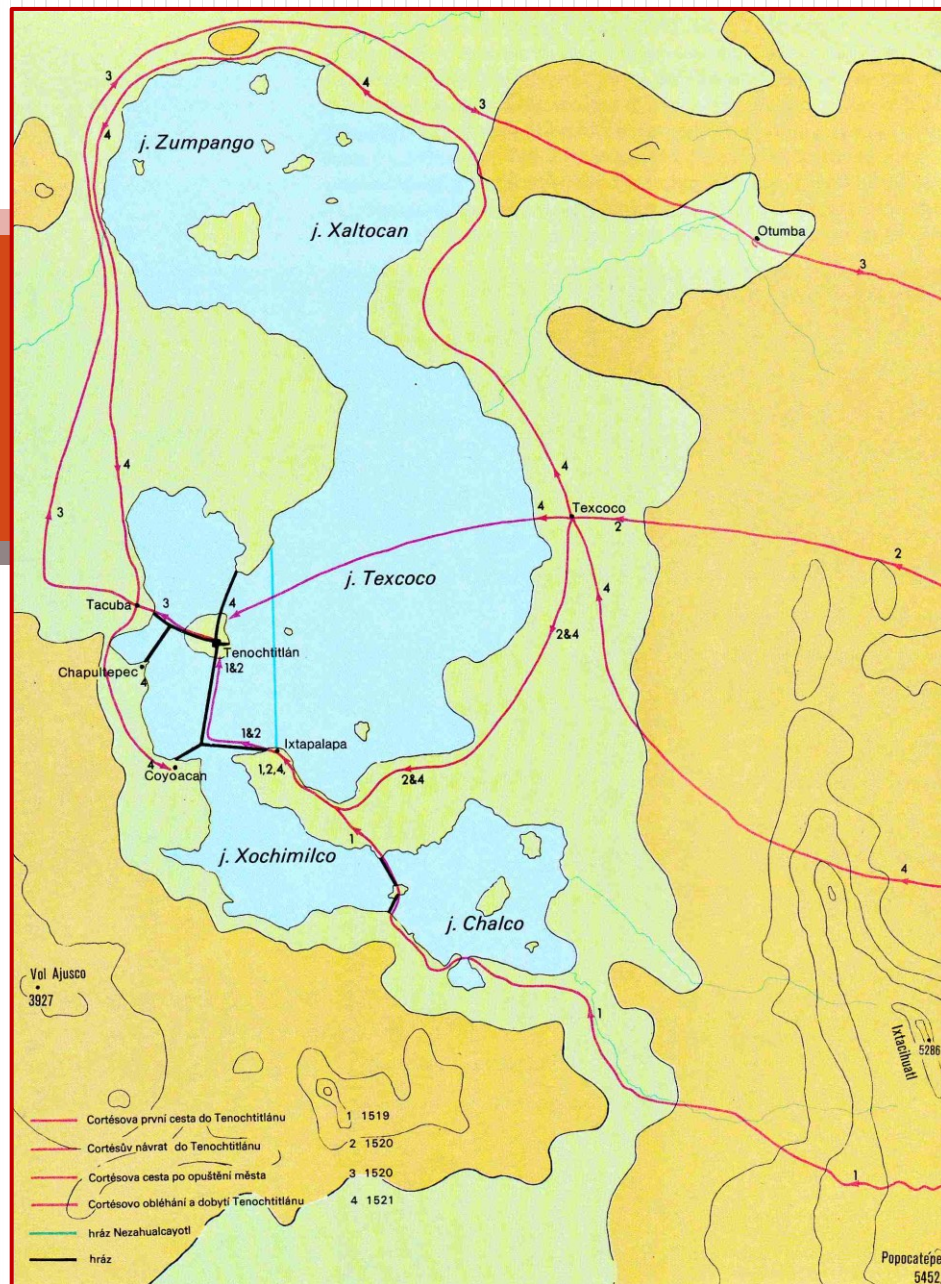
- ❖ Město bylo obklopeno soustavou slaných a sladkých jezer.
- ❖ Červené linie vyznačují pohyby španělského vojska (1519-1521).

Zdroj: Domenici 2007, s. 194.

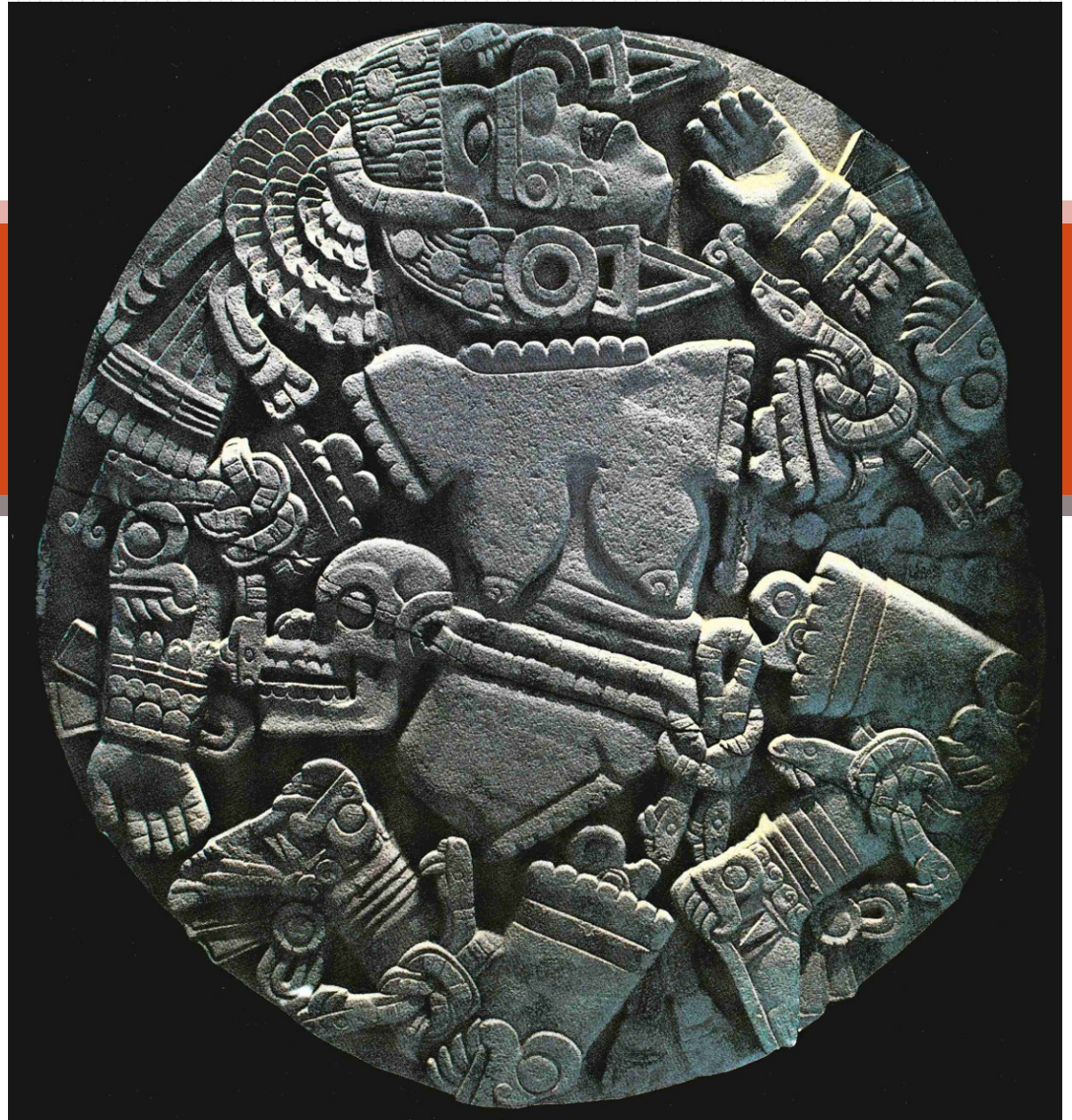
Dobová mapa Tenochtitlánu

Původně přiložena ke Cortésově dopisu Karlu V. (Museo de la Ciudad de México).

Coyolxauhqui

- ❖ Coyolxauhqui („Má na tváři rolničky“), dcera Coatlicue a starší sestra Huitzilopochtliho.
- ❖ Jako bohyně Měsíce byla hlavním protivníkem Huitzilopochtliho v mytické bitvě na vrchu Coatepec („Hadí vrch“).
- ❖ Poté, co ji Huitzilopochtli zabil, usekl jí hlavu, ruce a nohy a svrhl ji z Coatepeku dolů.

Bůh Huitzilopochtli
(„Kolibřík jihu“)

Původní kmenový bůh Aztéků spojovaný se sluncem a ohněm.
Codex Borbonicus 34 (Bibliothèque d'Assemblée nationale, Paříž).

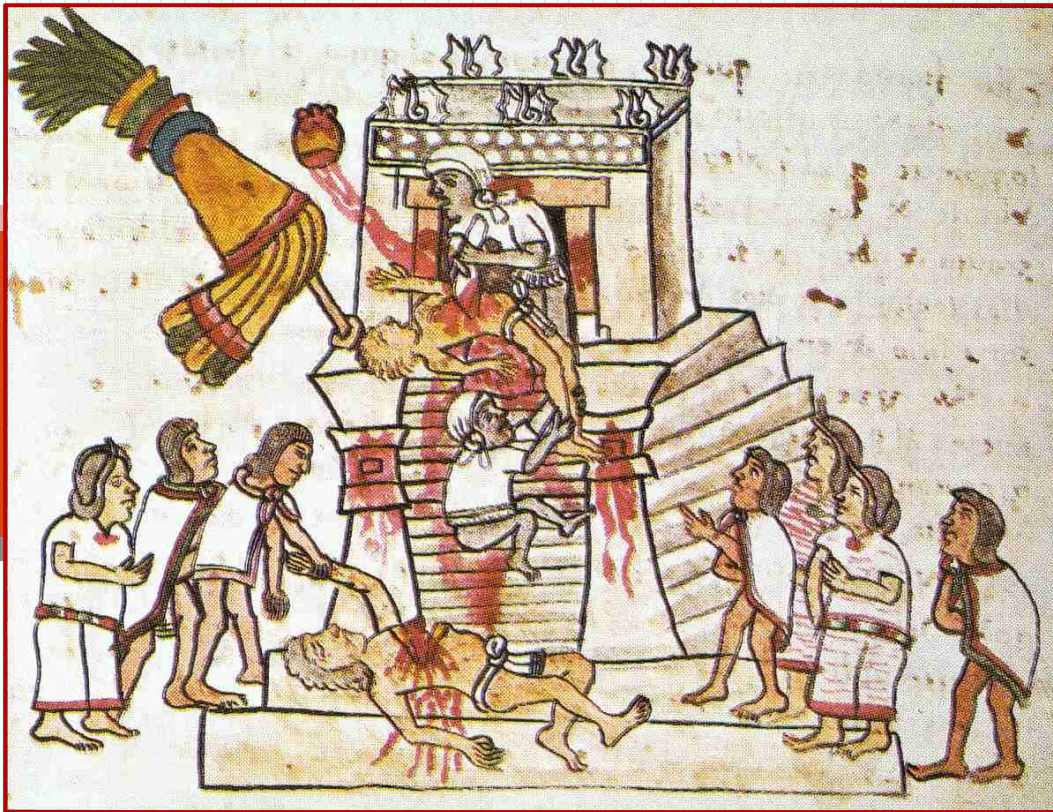
Bůh Tezcatlipoca
(„Dýmající zrcadlo“)

Proměnlivý bůh noci a temnot. Jeho atributem je černé obsidiánové zrcadlo.
Codex Borgia (Bibliotheca Apostolica Vaticana, Vatikán).

Coatlicue

- ❖ Coatlicue („Ta v hadí sukni“), matka Huitzilopochtliho, Coyolxauhqui a dalších čtyř set bratrů Centzon Huitznahua.
- ❖ Socha Coatlicue jako **hadí monstrum**.
- ❖ Stojí na mohutných nohách s drápy, oděna jen v **sukni spletené z chřestýšů**.
- ❖ Povislá prsa ji zakrývá náhrdelník s lebkou, na němž se střídají **odseknuté ruce a vytržená srdce**.
- ❖ Místo useknuté hlavy jí z krku vyrůstají **dvě hadí hlavy** otočené navzájem k sobě, takže jejich profily vytvářejí zvláštní **obličej**.
- ❖ Podobně nahrazují hadí hlavy i její ruce.

Lidské oběti v chrámu na vrcholu pyramidy

Oběť byla položena zády na obětní kámen. Kněz rozřízl napjaté tělo oběti pod posledním žebrem, vnořil ruku do útrob a rychlým pohybem vytrhl její srdce, které nabídl božstvu.

Codex Magliabechiano, folio 70r (Biblioteca Nazionale Centrale, Florencie).

Bůh Tonatiuh („Slunce“)

Má orlí pérovou pokrývku hlavy a solární disk na štítě i náhrdelníku.

Codex Borgia (Bibliotheca Apostolica Vaticana, Vatikán).

Zdroj: Domenici 2007, s. 203.

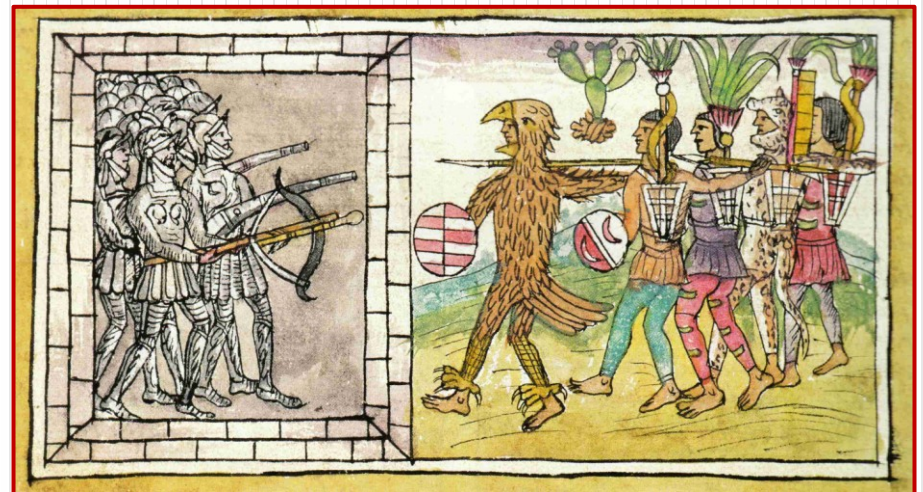

Zdroj: Sheppardová 1993, s. 123.

Bojovník Orlího řádu

Keramická plastika

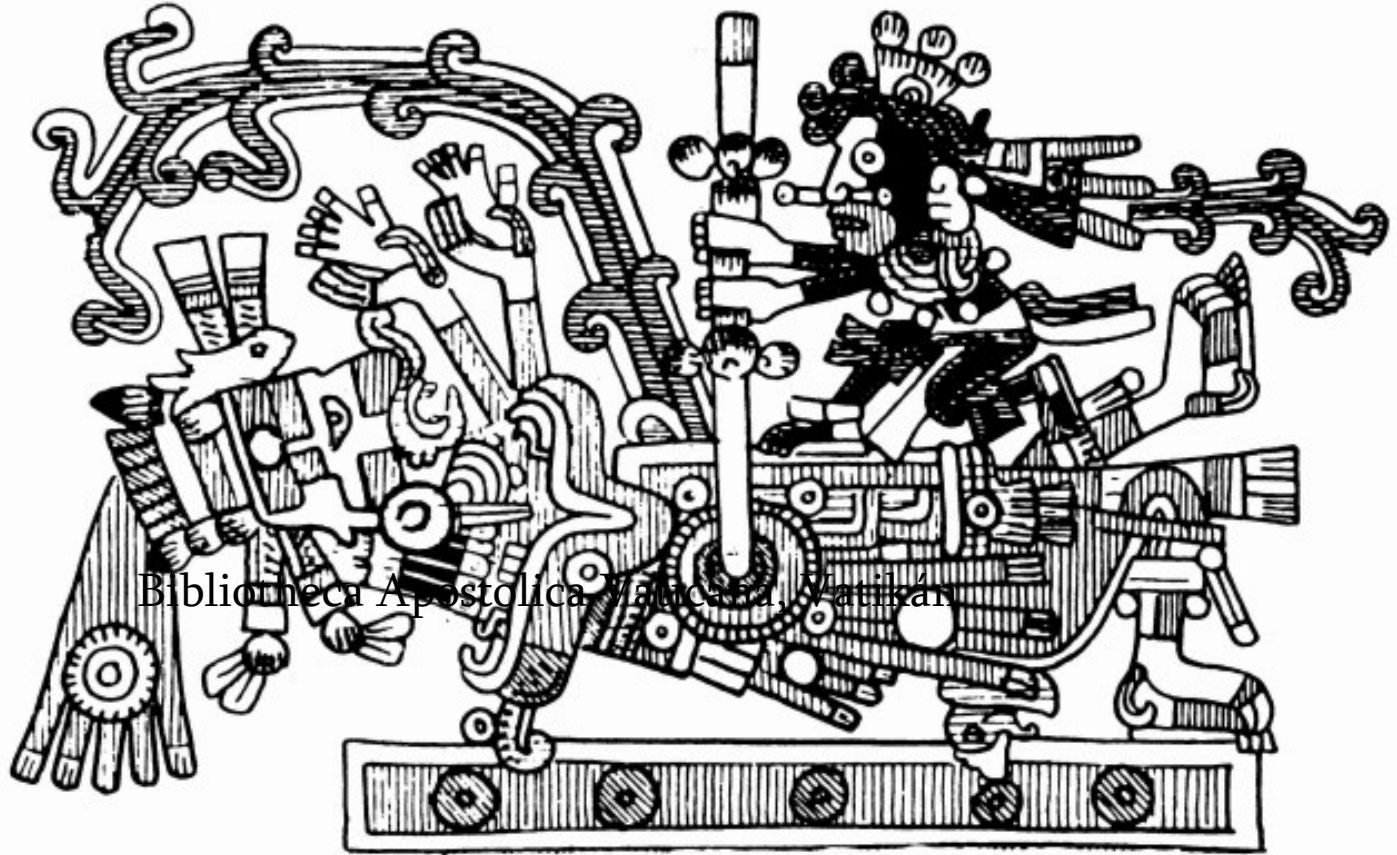
(Museo del Templo Mayor,
Ciudad de México).

Španělé v aztéckém obklíčení

Kodex Durán (Biblioteca Nacional, Madrid).

Zapálení Nového ohně

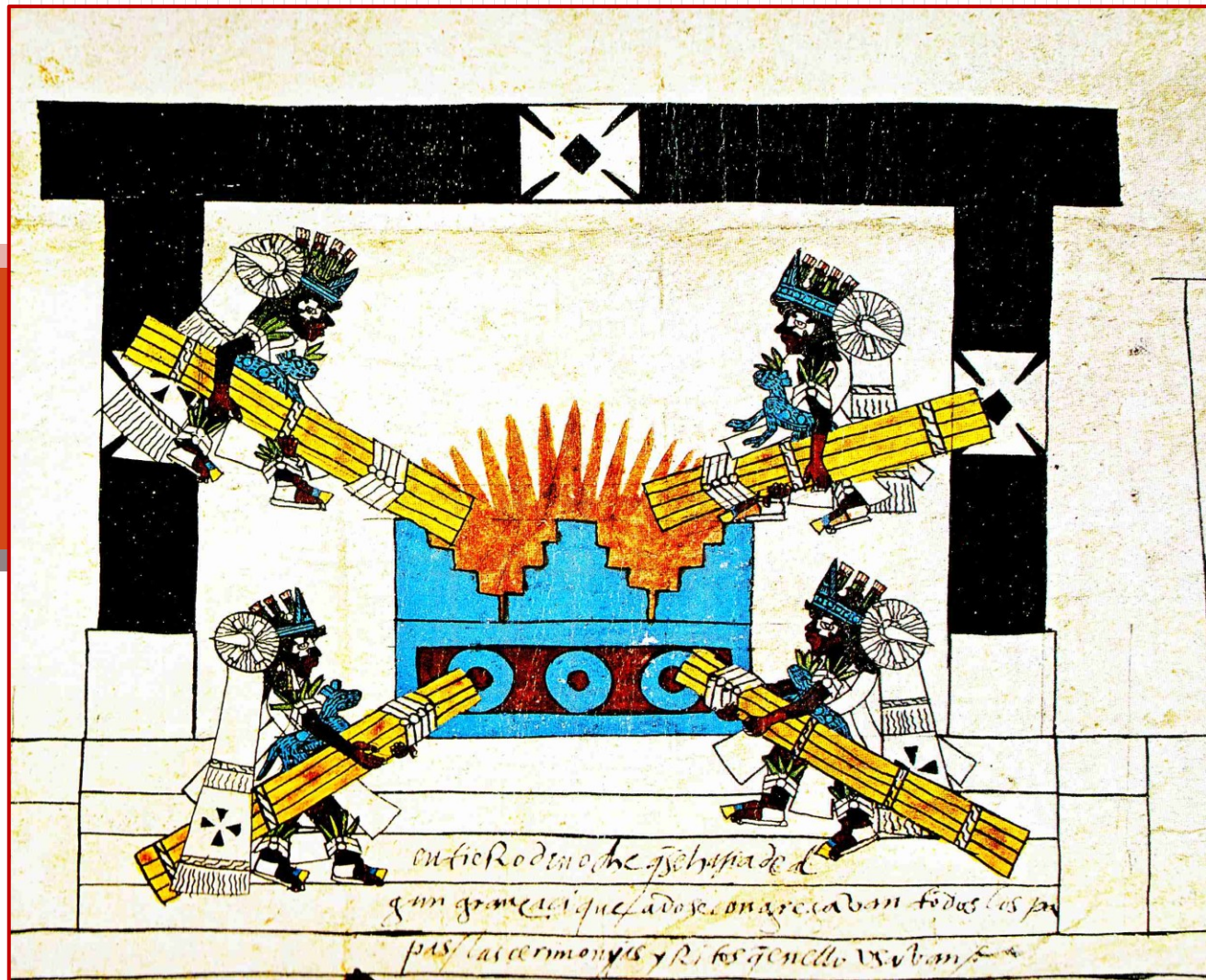
Biblioteca Apostolica Vaticana, Vatikan

Codex Borgia
(Bibliotheca
Apostolica
Vaticana).

- ❖ Obřad Nového ohně ve chvíli naplnění kalendářového okruhu 52 let (*xiuhmolpilli*).
- ❖ Rozdělávání Nového ohně třecím dřívkem v pupku boha ohně Xiuhtecuhtliho.

Roznášení Nového ohně

Codex Borbonicus
(Bibliothèque
d'Assemblée
nationale, Paříž).

- ❖ Zapalování svazků rákosu na znamení nového kalendářového okruhu (*xiuhmolpilli* – „svazek let“).
- ❖ Poslední prováděný **Obřad Nového ohně** v roce Dvě Třtina (*Ome Acatl*, tj. 1507).

Tzv. Sluneční kámen (průměr 3,51 m; váha 24,5 tuny) nechal zhotovit pro Velký chrám (*Templo Mayor*) v Tenochtitlánu šestý tlatoani Axayacatl v roce 1479.

Poté, co arcibiskup Alonso de Montúfar nechal kámen záhy po conquistě z piety k lidským obětem „pohřbít“, byl znovuobjeven až v roce 1790 a v roce 1885 přemístěn do Museo Nacional de Antropología e Historia.

Sluneční kámen (*Piedra del Sol*), 1479
(Museo Nacional de Antropología, Ciudad de México)

Ve dvou ústředních kruzích je znázorněn bůh slunce Tonatiuh s jazykem v podobě pazourkového obětního nože (*tecpatl*) a dvěma pařáty po stranách.

Třetí kruh nese znamení dvaceti dnů měsíční periody posvátného kalendářového sledu (*tonalpohualli*). Je obklopen dalším kruhem s přečnávajícími slunečními paprsky.

Vnější kruh tvoří dva ohniví hadi (*xiuhcóatl*), z jejichž chřtánů (dole) vystupují Quetzalcóatl jako denní Slunce (Tonatiuh, vpravo) a Tezcatlipoca jako noční slunce (Xiuhtecuhtli, vlevo).

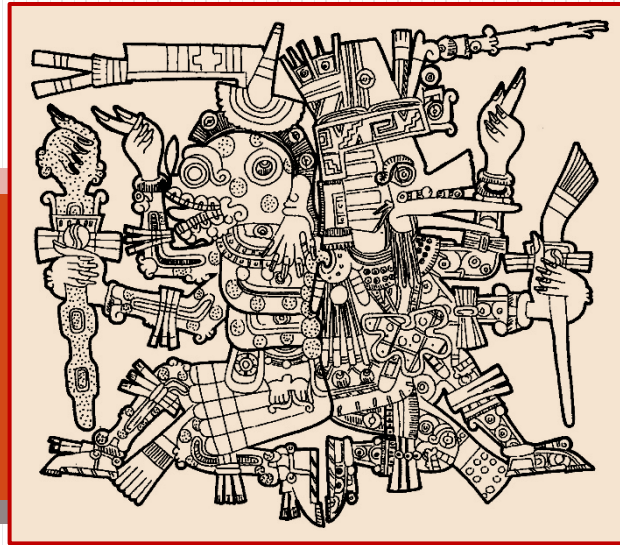
Sluneční kámen (*Piedra del Sol*), 1479
(Museo Nacional de Antropología, Ciudad de México)

Zdroj: Gonzáles 1993, s. 197.

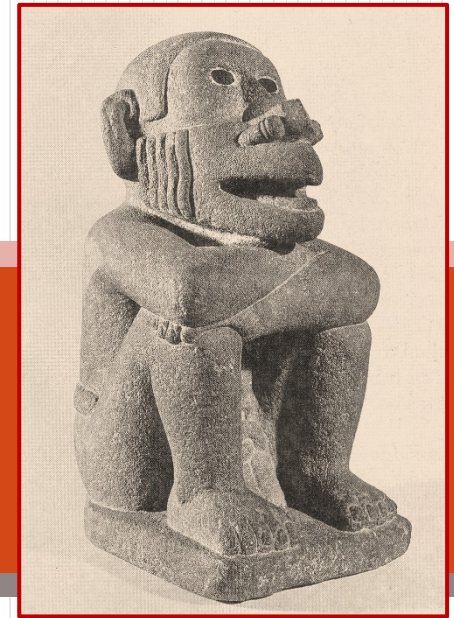

Ehecatl

Zdroj: Gonzáles 1993, s. 118; Miller – Taube 1993, s. 85.

Mictlantecuhtli / Quetzalcóatl

Ehecatl

Zdroj: Gonzáles 1993, s. 172.

Tlahuizcalpantecuhtli

Transfigurace Quetzalcóatla („Opeřeného hada“)

Podle toltécké tradice byl Quetzalcóatl ztotožněn s vládařem nazývaným Ce Acatl Topiltzin („Jeden Třítina Náš Pán“), s nímž se pojí legenda o jeho odchodu na východ a očekávaném návratu, který nastane právě v roce *ce acatl* („jeden třítina“), kdy Topiltzin Quetzalcóatl převezme zpět svou moc. Moctezuma se patrně cítil osobně propojen s osudem Topiltzina Quetzalcóatla, neboť se zřejmě narodil v témže roce – *ce acatl*, tj. 1467, a Cortés se v Mexiku objevil přesně po uplynutí 52-letého cyklu aztéckého kalendáře – opět v roce *ce acatl*, tj. 1519.

Quetzalcóatl

Zdroj: Gonzáles 1993, s. 145.

Doporučená literatura:

- Vaillant, George C. (1974): *Aztékové: Původ, vzestup a pád národa Aztéků*, Praha: Orbis.

Bibliografie

Použité zdroje:

- Domenici, Davide (2007): *Aztékové: Poklady starobyklých civilizací*, Praha: Euromedia Group – Knižní klub.
- González Torres, Yolotl (1993): *Diccionario de Mitología y Religión de Mesoamérica*, México: Ediciones Larousse.
- Hordern, Nicholas (1987): „Bůh, zlato a sláva“, in: Nicholas Hordern – Simon Dresner – Martin Hillman, *Nový svět*, Praha: Albatros, 4-181.
- Longhenová, Maria (1998): *Mexiko: Dějiny a kultura Mayů, Aztéků a dalších předkolumbovských národů*, Praha: REBO Productions.
- Miller, Mary – Karl Taube (1993): *An Illustrated Dictionary of The Gods and Symbols of Ancient Mexico and the Maya*, London: Thames & Hudson.
- Prescott, William Hickling (1956): *Dějiny dobytí Mexika*, Praha: Orbis.
- Sheppoardová, Barbara (1993): *Aztékové: Říše krve a lesku*, Bratislava: Gemini.
- Smith, Michael E. (2003): *The Aztecs*, London: Blackwell.